

ezoterična".

Radi informacije evo sadržaja:
Prvi dio: U potrazi za narodnom kulturom, 1. otkriće naroda, 2. jedinstvo i raznolikost narodne kulture [više klase i "mala tradicija"], varijante narodne kulture: sela, varijante narodne kulture: gradovi, latalice, regionalne i vjerske varijante, [interakcije], 3. nedosežan rudnik [posrednici, indirektni pristupi narodnoj kulturi].

Drugi dio: Strukture narodne kulture, 4. prenošenje narodne kulture [profesionalci, amateri, scena, tradicija i kreativnost], 5. tradicionalni oblici [žanrovi, teme i varijacije, proces kompozicijel], 6. heroji, nitkovi i lude [prototipovi i transformacije: vladar, svećenstvo, plemstvo, srednja klasa, običan puk, otpadnici; stavovi i vrednote], 7. svijet poklada [mitovi i obredi, poklade, izvrnuti svijet, pokladni duh, društvena kontrola ili protest?].

Treći dio: Mijene narodne kulture: 8. trijumf korizme: reforma narodne kulture [prva faza reforme 1500-1650, kultura bogobojaznih, druga faza reforme 1650-1800], 9. narodna kultura i socijalna promjena [trgovačka revolucija, primjena pismenosti, politika i narod, uzmak dominantnih klasa, od uzmaka do otkrića].

Završit će ovaj prikaz riječima poznatoga talijanskog kulturologa Carla Ginzburga: "Prihvatanje atomske hipoteze u fizici pokazalo nam je kako u određenim slučajevima pojavi novog sektora istraživanja nalaže ne samo primjenu novih tehnika nego i novih kriterija verifikacije. Preokret historiografije koja je usmjerila pažnju ljudskim grupama tradicionalno definiranim kao 'nijeme' ili 'tihe' - od seljaka do žena - nije manje drastičan i za sudbinu struke neće imati manjih posljedica od one što se dogodila

u fizici u 19. stoljeću. Burkeova knjiga služi nam kao prvi, nadasve koristan vodič da krenemo tim putem".

Tako Ginzburg o historiji. A mi mu se pridružujemo šireći tu misao i na etnologiju.

DUNJA RIHTMAN-AUGUŠTIN

The Invention of Tradition, Edited by Eric Hobsbaum and Terence Ranger, Cambridge University Press, Cambridge-London-New York, 1984, 320 str.

'Izum' ili 'izmišljanje' tradicije, ta, kako reče P. Burke, namjerno paradoksalna fraza u naslovu ove knjige, bijaše povod grupi britanskih socijalnih historičara da dosta iscrpno razmotre jednu nerijetku pojavu. Dobre stare tradicije često se, naime, pokazuju kao dosta nove 'dotjerivanjem' pojedinih folklornih tradicija; katkad smo to 'dotjerivanje' i 'popravljanje' tek naknadno otkrivali, toliko je dobro bilo uradeno [pa čak i zaboravljeno] da su se svi mogli zakleti u 'izvornost'!

U ovoj knjizi autori su pošli od toga da je izmišljanje tradicija gotovo normalan proces, naročito čest u razdoblju koje počinje nekim tridesetak godina prije kraja prošloga stoljeća. Doista, tada su počela zbivanja koja će poremetiti dodatašnju strukturu društva: nova struktura potvrđivat će se, među ostalim, i novim tradicijama. Ali nije riječ samo o novim tradicijama u novom kontekstu. Stvar je mnogo složenija: i stare tradicije mogu se prilagoditi novom kontekstu odnosno mogu se stopiti s novima, ali i dobiti novo značenje.

No prije svega, kako autori određuju 'izumljene tradicije'? Kao: "splet praksi kojima upravljaju prešutno prihvjeta pravila obredne ili simboličke prirode" [str. 1]. Ponavljanjem takvih praksi nastoje se ucijepiti određene vrednote i

norme ponašanja. Svoj legitimitet te prakse dobit će jedino iz prošlosti, koja čak ne mora biti tako daleka. Ali, kako u uvodu kaže E. Hobsbaum: "gdje god se spominje veza s prošlošću, značajka je 'izumljenih tradicija' da je kontinuitet s tom prošlošću patvoren... one su odgovor na nove situacije ali u obliku koji se oslanja na stare situacije, ili uspostavljaju vlastitu prošlost obveznim ponavljanjima". Stoga "kontrast između trajne mijene i inovacija modernoga svijeta te pokušaja da se barem neki dijelovi društvenoga života strukturiraju i postanu invarijantni, utječe na to da 'izum tradicije' toliko zanima historičare..." [str. 2].

Ipak 'izumljene tradicije' potrebno je odrediti prema još dvije vrste pojava, tj. prema običajima i prema svakodnevnim rutinama. Za Hobsbauma i grupu povjesničara koja je raspravljala o izmišljanju tradicija "predmet i značajka 'tradicija', uključivši one izumljene jest invarijantnost. Stvarna ili izmišljena prošlost s kojom se povezuju nameće fiksne [obično formalizirane] prakse... U tradicionalnim društвima 'običaj' ima dvostruku funkciju pokretača i zamašnjaka. On ne isključuje inovaciju i mijenu, ali samo do neke točke... 'Običaj' si ne može dopustiti invarijantnost jer čak ni u 'tradicijским' društвima život nije takav" [str. 2].

Nešto je drugačije s rutinama i konvencijama, koje su nužne u svakodnevnom životu, da bi se taj život odvijao, da bi se poslovi obavljali, da bi se neki postupci lakše provodili. Rutine su lišene simboličkih i ritualnih funkcija [iako ih mogu stecati]; za njih ne postoje ideološka nego tehnička opravданja.

Izmišljanje tradicija je zapravo proces formalizacije i ritualizacije, karakteriziran odnosom prema prošlosti. Kad transformacija društva olabavi ili uništi društvene obrusce radi kojih su postojale 'stare' tradicije ili kad nosioci 'starih' tradicija nisu više dovoljno prilagodljivi - morat će se izumiti nove tradicije. Ova grupa povjesničara nije tom pojmom šokirana, kao što su to ponekad folkloristi kad istražujući folklor otkriju -

folklorizam. Na nekoliko izvrsno dokumentiranih primjera oni prikazuju društvenokulturne, odnosno povjesne procese u kojima se rađaju 'nove' tradicije. No, te procese, čak i u moderno doba nije baš lako utvrditi. Kad je stvaranje tradicije planirano, kad je posrijedi neka institucija - onda je to razmjerno lakše jer se može uči u trag dokumentima o 'izmišljanju tradicije' [na primjer nacistička ikonografija i simboli stvarani su na nizbernškim partijskim mitinzima o čemu postoji dokumentacija]. Teže je s tradicijama neformalnih zajednica gdje ni u naše vrijeme takve dokumentacije nema.

Vrlo je šarmantan prikaz 'izuma' škotske tradicije [kilt, gajde i sl.] iz pera poznatog historičara Hughha Trevor-Ropera. Ništa tu nema drevnoga ni klan-skoga: jedan engleski quaker, tvorničar, izumio je kilt koji uopće nije 'tradicijска' škotska narodna nošnja. Prys Morgan bavi se konstrukcijom velike povijesti u doba romantizma.

Nadasve je zanimljiva studija samoga Hobsbauma o masovnim tradicijama u Evropi između 1870. i 1914. To je već vrijeme racionalnih pokreta koji su se borili protiv tradicionalizma a ipak su svjesno ili nesvjesno stvarali nove tradicije, od kojih neke malte slučajno i polazeći s različitih, čak suprotnih političkih pozicija [na primjer dan rada, Prvi maj].

Posebni aspekti novih 'izumljenih' tradicija u kolonijalnoj politici [poput simbolskih razlika među bijelim i crnim kolonijalnim činovnicima] prikazani su u radovima o izumu tradicije u kolonijalnoj Africi [T. Ranger] i o funkciji novih tradicija u predstavljanju moći u Indiji iz pera B. Cohna.

Napokon, vrlo opsežna studija Davida Canadinea, koja u razdoblju 1820-1977. analizira tradicije vezane uz britansku krunu, pokazuje mijene karaktera, izvedbe i konteksta kraljevskog rituala; pokazuje usto i to kako iste ceremonije znače sasvim nešto drugo ljudima različitih povjesnih razdoblja.

Iz svih tih istraživanja proizlazi da postoje tri tipa 'izumljenih tradicija': one koje utvrđuju ili simboliziraju pripadnost grupi, one kojima je cilj ucjepljivanje vrednota i konvencija i one planirane radi afirmiranja vlasti. Izumljene tradicije razlikuju se od starih tradicija [npr. agrarnog društva] koje su bile strogo obvezatne. Nove su tradicije, npr. rodoljublje, difuznije. Osim toga 'izumljene tradicije' mnogo manje upravljaju čovjekovim svakodnevnim životom i kao da se više odnose na regulaciju javne sfere.

Na kraju postavit ćemo bitno pitanje: čemu istraživati 'izumljivanje tradicija'? Po mišljenju E. Hobsbauma takvo istraživanje iznosi na vidjelo indikatore nekih problema koje drugačije nije moguće spoznati. 'Izumljene tradicije' su dokazni materijal. Transformaciju njemačkog nacionalizma, od starog liberalnog do novog imperialističkog i agresivnoga "mnogo točnije osvjetljava brza zamjena [oko 1890] starih boja: crne, crvene i zlatne novim bojama: crnom, bijelom i crvenom u njemačkom gimnastičkom pokretu - negoli službene izjave voda pojedinih organizacija" [str. 12]. A povijest finala britanskog nogometnog kupa govori mnogo toga o razvoju kulture gradske radničke klase, čega nema u konvencionalnim podacima i izvorima [str. 283-6]. Nadalje, naglašava Hobsbaum, istraživanje procesa izmišljanja tradicija baca značajno svjetlo na ljudski odnos prema prošlosti. Povjesničar je i sam sudionik povijesti. Stoga, otkrije li izumljenu tradiciju, otkrit će i nečije nastojanje da se posluži poviješću radi legitimacije, radi cementiranja kohezije grupe u kojoj se možda i sam povjesničar nalazi. Naročito se, tvrdi taj pisac, relativno nov fenomen nacije i nacionalizma ne može prikladno istraživati ne pokloni li se brižljiva pažnja izumu tradicije. Možemo reći da su na to upozorila već i neka naša istraživanja folklorizma [koji je također 'izmišljena tradicija' sa snažnom pretenzijom na povijesnu autentičnost i bez prave granice prema folkloru kao 'izvor-

noj' tradiciji].

Naravno, istraživanje 'izuma' ili 'izmišljanja tradicije' mora biti interdisciplinarno. Ne bi pri tom bilo dovoljno barati samo povijesnom pa čak i društveno-ekonomskom faktografijom. Isto tako, istraživanje rituala samih po sebi i za sebe, njihove strukture, nezavisno od povijesnog konteksta i od konkretnih ljudi određenog vremena, ne daje zadovoljavajuće odgovore. Stoga ova knjiga zacijelo potiče, među ostalim, a možda čak na prvom mjestu - baš etnologe.

DUNJA RIHTMAN-AUGUŠTIN

Eric R. Wolf, Europe and the People Without History, University of California Press, Berkley, Los Angeles, London 1982, 503 str. + 2 karte

Knjiga Europe and the People Without History [Evropa i ljudi bez povijesti] prikaz je i analiza svjetske povijesti od 15. stoljeća do današnjih dana - kulturne, političke, ekonomske i nacionalne povijesti istodobno. Njezin autor, znameniti antropolog Eric Wolf, još je jednom dokazao svoju bogatu erudiciju, rječitost i sposobnost jasna izlaganja. Savjesno argumentirane interpretacije, pomno odabrani primjeri, funkcionalni citati, ilustracije i karte koje inače vrlo opsežan tekst ne opterećuju količinom, bibliografija od preko tisuću naslova, čitavo poglavje bibliografskih bilježaka, te nadasve zanimljiv tekst zainteresiranom čitaocu obećavaju izuzetan užitak čitanja, kao i mnoštvo vrijednih novih spoznaja.

Kao historija koju je pisao jedan antropolog, ova je knjiga napose značajna za jugoslavenske etnologe. Zbog evropocentrčnog pristupa povijesti koji im se nudi na svim razinama školovanja, zbog razumijevanja odnosa prošlosti i sadašnjosti, zbog koncentracije na vlasti-